

ДЕРЖАВНИЙ ПРОТЕКЦІОНІЗМ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Реалії розвитку економічних процесів, попри те, що сектор сфери послуг почав домінувати в економіці заможних країн, вказують на те, що саме промисловість залишається критично важливою для прискореної економічної трансформації незаможних країн. Аграрна політика важлива у бідних країнах, адже більшість людей там є фермерами й господарство домашнього типу може забезпечити випуск значної кількості продукції та різке зростання споживання, що примушує економіку швидко рухатися вперед. Але країна не може підтримувати розвиток лише за рахунок сільського господарства.

Промисловість уможливлює торгівлю, а торгівля важлива для швидкого економічного розвитку. Завдяки їй менш заможні країни отримують виробничі навички від більш розвинутих економік та здобувають нові технології. Технологічний прогрес держав, що розвиваються і не торгують, як колишній Радянський Союз, Китай до 1978 року та Індія до 1991-го, був болісно повільним, фактично настільки, що населення втратило віру в можливість економічного зростання. Глобальний промисловий ринок є природним каналом для прискорення процесу технологічного навчання. Внутрішні ринки важливі, позаяк місцеві фірми розуміють своїх клієнтів на інтуїтивному рівні. Але міжнародні ринки та міжнародна торгівля примушують компанії тримати себе в тонусі, удосконалюючи свою продукцію до різних вимог та збільшуючи її потенційний сукупний ринковий попит у кілька разів. Населенню багатих країн складно визнати важливість промисловості для розвитку, оскільки в їх економіці уже переважають послуги, а в промисловій сфері зайнято менше людей.

Промисловість і торгівля є імпульсом швидкого економічного розвитку. Першочерговим завданням для урядів країн є спрямування підприємницьких зусиль на виробництво, а не на сферу послуг, і особливо — на широкомасштабне виробництво, здатне до глобальної конкуренції. Промислові підприємства підтримуються державою у два способи: через протекціонізм і через субсидії. Це дозволяє підприємцям бути конкурентоспроможними на ринку.

На жаль, у протекціонізмі та субсидіях криється добре знайомий усім ризик — те, що економісти називають «пошуком ренти». У країні, що розвивається, пошук ренти означає схильність підприємців концентрувати свої зусилля на отриманні протекції та субсидій від держави без досягнення

технологічного прогресу та конкурентоспроможності, яких вимагає економічний розвиток.

Уряди всіх країн із найбільш сильними економіками в Східній Азії на певних етапах намагалися підтримувати місцевих виробників. Те, що урядам у Північно-Східній Азії це вдалося, тоді як у Південно-Східній уряди зазнали значної поразки, пояснюється певними політичними відмінностями. Безперечно, найважливіша з них – наявність або відсутність «експортної дисципліни» [1, с. 120]. Цей термін означає політику постійного випробовування та порівняльного аналізу роботи внутрішніх виробників, яким надаються субсидії та ринкова протекція, шляхом примусу до експортування їхніх товарів і, таким чином, до участі в міжнародній конкуренції. Рівень їхнього експорту демонструє, чи вигідно надавати їм державну підтримку. Рівень міжнародних продажів був механізмом зворотного зв'язку, завдяки якому уряди аналізували, чи близькі до світових стандартів промислові підприємства, підтримувані ними, чи ефективні фірми, в які інвестовано мільярди доларів.

Здатність експортувати вказувала політикам у Японії, Південній Кореї та на Тайвані, що працювало, а що ні, й вони реагували відповідно. Оскільки експорт має проходити митні кордони, перевірити це було доволі легко. У Японії частина неприбуткових фірм завдяки своєму експорту отримала дозвіл на податкові канікули. У Кореї фірми мали звітувати уряду про свої показники експорту щомісяця, й таким чином визначалася їхня спроможність отримувати банківські кредити. На Тайвані для заохочення підприємців використовувалося все – від готівкових субсидій до бажаних курсів обміну валют. Після цього країни Північно-Східної Азії підвищили доходи від власної індустріальної політики через другу форму втручання: відсіяли підприємства, які не мали необхідних показників. Це могло означати примусове злиття з більш успішною компанією, відведення капіталу фінансовою системою, якою управляє держава, вилучення – або загрозу вилучення – ліцензій на випуск продукції чи навіть останню з санкцій у економіці капіталізму, банкрутство.

Той факт, що уряди Північно-Східної Азії сконцентрувалися на викоріненні невдач, а не на обранні переможців, також пояснює існування великих компаній, котрі розвинулися без значної державної підтримки та поза межами державного планування, – таких, як Sony та Honda у Японії чи Acer і HTC на Тайвані, на додачу до тих, що вже отримали щедрі пожертви від держави. Бізнесу, який працював, завжди допомагали вижити.

Необхідно зазначити, що вагомою формою втручання у Північно-Східній Азії стало надання значної бюрократичної підтримки виробникам, які вдало експортували свою продукцію. На додачу до протекції та надання кредитів, держави надавали важливу допомогу в сфері придбання технологій. Уряди в

Японії, Кореї, на Тайвані та в Китаї в різний спосіб брали на себе колективну відповідальність за проведення переговорів для придбання зарубіжних технологій – часто примушуючи іноземні фірми передавати свої ноу-хау чи знижувати їх ціну в обмін на доступ до свого внутрішнього ринку – та організовували громадський сектор чи спільні державно-приватні ініціативи з досліджень там, де окремі фірми були нездатні самостійно вкладати кошти в дослідження та розвиток.

Податкова політика країн в Європі та Північній Америці у період індустріалізації, означала: високі тарифи та нетарифні обмеження на імпорт; контроль за правом на торгівлю; спеціальні субсидії чи «винагороди» за експорт промисловими товарами та переробленими продуктами харчування; податки й кількісні обмеження; інфраструктурна підтримка експорту з боку держави через прокладання каналів та залізниць; державні проекти, засновані на зарубіжних технологіях; надання державою субсидованих необроблених матеріалів та режими державної перевірки якості експорту, розроблені для створення національних брендів і репутації, заснованої на надійності продукції.

Варто зазначити, що на початку незалежності Україна була першою країною на території колишнього Союзу, яка змогла створити спільне підприємство з іноземними інвестиціями у промисловості. Однак, на сьогодні є перспектива залишитись країною без індустріального потенціалу, пропонуючи у світі лише дешеву робочу силу.

Література

1. Стадвелл Джо. Чому Азії вдалося. Успіхи і невдачі найдинамічнішого регіону світу / Джо Стадвелл; пер. з англ. Олександра Цехановська. – К. : Наш формат, 2017. – 448 с.

УДК 330.33.012 (045)

Камушков О. С.,
Хортицька національна академія

МІСЦЕ ТУРИЗМУ В СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: СВІТОВІ РЕЙТИНГИ

Сучасний міжнародний туризм є одним із найважливіших чинників економічного та соціального розвитку суспільства. Він впливає на темпи економічного зростання, поліпшення показників торгового балансу, зменшення безробіття та стабільність валютного курсу в державі.

За даними Всесвітньої туристичної організації ООН (ЮНВТО), частка туризму у світовому ВВП складає близько 10%, а на долю міжнародного